

אי קפבר הכהן הגדול בטעות על בית עבודה זרה, **כי בית הכנסת הוא, והשתחוה לו, בתוכו, להקב"ה** —

מה בכך?! **הרי לבו** להשתחוות **לשמים**, והוא לא עבד לעבודה זרה כלל! ואם כן, מה לי לשגגתו או לטעותו של זה ולחייבו עליה חטאת?! והרי אפילו היה מזיד, שהיה יודע שהוא בית עבודה זרה, והיה משתחוה בתוכו לשמים, גם אז הוא היה פטור, כיון שלא עבד עבודה זרה אלא השתחוה להקב"ה, ואם כן, כיצד נחייבו חטאת כאשר שגג ולא ידע שבית זה הוא בית עבודה זרה?!?

אלא, בהכרח, מדובר באופן **דחוא אנדרטא**, ראה פסל העשוי בדמות של המלך. ויש אנדרטאות שהן נעבדות כעבודה זרה, ויש אנדרטאות שאינן אלא לכבודו של המלך, והמשתחוה להן מכבד את המלך, אך אינו עובדו כעבודה זרה. וראה הכהן הגדול אנדרטה שהיו עובדים אותה כעבודה זרה, אך הוא לא ידע שפסל זה הוא מהאנדרטאות הנעבדות, **והשתחוה לו**,

וטוען אביי: **אי קבליה עליה** לדמות של פסל

המלך **באלוה**, ומכח קבלתו לאלוה השתחוה לו, הרי **מזיד הוא**, וחייב מיתה, ולא קרבן חטאת!

ואי לא קבליה עליה באלוה, אלא השתחוה לו לה לכבודו של המלך, אם כן, **לא כלום הוא!** ומדוע נחייבו חטאת?

אלא לאו, בהכרח, מדובר באופן שהשתחוה לו מתוך ידיעה שהוא נעבד, אלא שלא עשה זאת בתורת קבלת אלהות, **אלא מאהבה ומיראה** של אדם. וטעה בכך סובר כי אין איסור לעבוד דבר שהוא נעבד, כאשר הוא עושה זאת מאהבה של אדם, או מחמת יראתו.

ודבר זה נקרא "שגגת מעשה", ולא שגגת העלם דבר, לפי שאין שגגתו בעיקר האיסור של עבודה זרה, אלא שהוא סבור שאין איסור כשעושה זאת מאהבת אדם או מיראתו. ואין נחשבת שגגתו כ"העלם דבר" אלא אם כן טעה בעיקר האיסור של עבודה זרה, כגון, שטעה וחשב שעבודה מסויימת אינה אסורה כלל.

ורבנן חולקים על רבי, הוא משום שהם

אשם תלוי הוא לימוד לימוד מכל החיוב בשגגת מעשה, והרי כהן גדול בשאר המצוות אינו חייב בשגגת מעשה אלא רק בטעות בהוראה. ובגמרא במסכת הוריות נלמד ענין זה מדכתיב באשם תלוי פעמיים "שגגתו", ומשמע, שרק מי שכל חטאו הוא רק בשגגת מעשה הרי הוא חייב באשם תלוי על ספיקו, אבל כהן גדול, כיון שבשאר המצוות אין שגגתו במעשה אלא בהוראה, הרי הוא התמעט מחיוב קרבן של אשם תלוי במקרה של ספק. רש"י

שעל ידיעתו ששגג במעשהו מביא חטאת, הרי הוא מביא קרבן אשם תלוי על ספיקו, ולא מי שאפילו על ידיעתו ששגג במעשהו אינו מביא קרבן חטאת, שהוא אינו מביא קרבן אשם תלוי על ספיקו. מלמד הכתוב, שכהן גדול, אשר גם אם נודע לו ששגג במעשהו אינו מביא קרבן חטאת, כיון שלא שגג בהוראתו, לכן על ספיקו, הוא אינו מביא אשם תלוי. ורבי מודה ללימוד הזה אפילו בעבודה זרה, על אף שבה הוא חייב על שגגת מעשהו [לפי רבין], כי הלימוד לגבי

תעבדם". ולכן העושה כמה עבודות, כגון, **זיבח** [שחט קרבן], **וקיטר**, **וניסך**, **והשתחוה**, אם עשאן לכל העבודות הללו **בהעלם אחד** — **אינו חייב אלא חטאת אחת**. לפי שלא חילקה התורה את העבודות לאיסורים נפרדים.

אמר ליה רבי יוחנן לרבי זכאי ששנה לפניו ברייתא זו: פוק, תני לברא! צא, ושנה אותה בחוץ! דהיינו, טעות היא בידך, ואין לך לשנותה בפני.

אמר רבי אבא: הא דאמר רבי זכאי — תלוי הדבר במחלוקת **רבי יוסי ורבי נתן** לגבי חילוק חטאות על מלאכות שבת חלוקות.

דתניא: מלאכת הבערה בשבת, שאסרה אותה התורה בתורת לאו בפני עצמו, "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת"

—

ללאו יצאה, לומר שיצאה מכלל חומר מלאכות שבת האמורות בפסוק "לא תעשה כל מלאכה", שחייבים עליהן כרת ומיתה, והיא אסורה רק באיסור לאו, שלוקים עליו אך לא חייבים עליו מיתה, **דברי רבי יוסי**.

ורבי נתן אומר: הבערה לחלק יצאה.

היא לא יצאה מן הכלל כדי שתהיה חלוקה ממנו. אלא להיפך, היא יצאה לידון בפני עצמה, כדי ללמד ממנה לכל מלאכות שבת, שכל אב מלאכה בשבת היא נחשב כמלאכה חלוקה בפני עצמה. ולכן, אם יעשה כמה אבות מלאכות חלוקות בשבת בהעלם אחד, יתחייב על כל אב מלאכה, חטאת בפני עצמה.

סבורים שכהן גדול אינו חייב חטאת על שגגת מעשה בעבודה זרה, אלא רק על שגגת העלם דבר, כמו בשאר המצות.

ומוכיח מכאן אביו כדבריו, שעל שגגת עבודה זרה מאהבה ומיראה, חייבים עליה.

ורבא אמר לך: לא! אין לך להביא ראיה מכאן, כי אם הוא טעה וסבר שמותר לעבוד עבודה זרה מאהבת אדם או יראתו, כיון שלא קיבלו עליו באלוה אין זו עבודה זרה, ופטור כל אדם עליה. אלא, הברייתא מדברת ב"אומר מותר". שהיה סבור שמותר לעבוד עבודת כוכבים.

אך תמהה הגמרא: **"אומר מותר"** — **היינו העלם דבר!** ולא שגגת מעשה, ולגבי העלם דבר של כהן גדול בעבודה זרה לא נחלקו חכמים ורבי, שחייב!?

ומסביר רבא את דבריו: מה שאמרת שהברייתא מדברת באומר מותר, כוונתי לומר, **באומר "מותר לגמרי"**. שסבור כי אין איסור עבודה זרה כלל בתורה, וסוברים חכמים כי טעות שכזאת, אינה נכללת ב"העלם דבר" שכהן גדול חלב עליה.

כי **"העלם דבר"**, הוא רק באופן של **קיום מקצת וביטול מקצת**, שיודע מאיסורי העבודות של עבודה זרה, אלא שטועה באחת מהן, כגון שהיה סבור שהשתחווה לא נאסרה. ורק אז כהן גדול מתחייב עליה, לרבנן. ואילו רבי מחשיב את "אומר מותר לגמרי" כשגגת מעשה, וחייב עליה.

תני רבי זכאי קמיה רבי יוחנן: איסור העבודה לעבודה זרה, בכל צורות העבודה, נכלל בתורה בכלל אחד [שמות כ], "לא

רבי יוסי התב, בשבת, שהבערה ללאו יצאה, משום דנפקא ליה, שיוצא לו לרבי יוסי ללמוד את חילוק מלאכות, לחייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה, מדברי הכתוב בפרשת קרבן חטאת [ויקרא ד] "מאחת מהנה", ולכן רק לגבי שבת סובר רבי יוסי שהבערה ללאו יצאה, כי אין צורך בה ללמד על חילוק חטאות. אבל לגבי עבודה זרה, שאין בה לימוד על חילוק חטאות, יתכן ורבי יוסי יסבור שהשתחואה יצאה לחלק, ללמד על חילוק חטאות, ולא יצאה ללאו!

דתניא, רבי יוסי אומר: נאמר בפרשת חטאת "ועשה מאחת מהנה", מלמד הכתוב שיש פעמים שהייב חטאת אחת על בולן, על עשיות רבות, כגון מי שהיתה שגגתו "שגגת שבת", שידע את כל איסורי המלאכות בשבת, אלא שטעה ביום השבת הזה, שחשב שהוא יום חול, ולכן הוא חייב קרבן אחד על שגגת השבת, כי טעות אחת הביאה אותו לעשות מעשי מלאכה רבים.

ויש פעמים שהייב חטאת על כל אחת ואחת בפני עצמה, כגון שיודע שהיום שבת ויודע חלק ממלאכות שבת אך חלק אחר של מלאכות שבת הוא אינו יודע, ועשה הרבה מלאכות מחמת אי ידיעתו בהן, שאז הוא חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה, כי יש כאן שגגות הרבה.

ואמר רבי יונתן: מאי טעמא דרבי יוסי? כיצד דרש רבי יוסי את דבריו מהפסוק הזה?

דכתיב "ועשה מאחת מהנה".

ונחלקו רבי יוסי ורבי נתן בכל דבר שהיה בכלל, ויצא מן הכלל, האם ללמד על עצמו יצא, או ללמד על הכלל כולו יצא.

ומבאר רבי אבא:

למאן דאמר [רבי יוסי] הבערה ללאו יצאה — השתחואה לעבודה זרה נמי, ללאו יצאה.

למאן דאמר [רבי נתן] הבערה לחלק יצאה — השתחואה נמי, לחלק יצאה.

כי גם כאן נחלקו באותו ענין, האם דבר שהיה בכלל והוציאו הכתוב מהכלל וכתבו בפני עצמו, האם ללמד על עצמו יצא, שהוא יוצא מן הכלל, ואינו בכלל חיוב מיתה. או ללמד על הכלל כולו יצא, לומר שיש חילוק חטאות על כל מעשה בפני עצמו.

לפי שאיסור השתחואה לעבודה זרה נאמר בתורה שלש פעמים. פעם אחת הוא נאמר להשתחואה לעבודה זרה כדרכה, ופעם שניה להשתחואה שלא כדרך עבודתה, ולגבי הפעם שלישית יחלקו רבי יוסי ורבי נתן האם היא באה לחלק את חיוב החטאות לכל מעשה עבודה נפרד, או שהיא באה להוציא את השתחואה מכלל העבודות הנלמדות מדברי הכתוב "לא תעבדם", ולומר שחייבים על השתחואה רק בלאו, ולא בכרת, ולכן אין עליה חיוב חטאת. (16)

ולכן, תנא דרבי זכאי הסובר שאין חילוק חטאות בעבודה זרה, סובר שהשתחואה

מתקיף לה רב יוסף: דילמא עד כאן לא קאמר

16. רש"י מבאר שהשתחואה יצאה מכלל העבודות רק לגבי חיוב כרת במזיד ולגבי חטאת

לכתוב את המילה נפתלי, וכתב רק את שתי האותיות הראשונות "נף", הוא אינו חייב, כיון שלמילה "נף" אין כל משמעות.

חייב על "הנה" — אבות מלאכה בשבת.

חייב גם על "מהנה" — תולדות של מלאכות שבת, הנלמדות מן אבות מלאכה, והיינו "מהנה", משום שהן דומות להן.

ומה שאמרתי "אחת שהיא הנה", שחייב על עבירה אחת של מלאכה בשבת הרבה חטאות, מדובר בזדון שבת, שידוע שהיום שבת, ושגגות מלאכות,

הנה שהיא אחת — שגגת שבת וזדון מלאכות.

ומסיים רב יוסף את דבריו: אבל הכא, בעבודה זרה, דלא נפקא ליה חילוק מלאכות מדוכתא אחריתי, שאין לי מקור ללמוד ממנו לחילוק חטאות על עבודות שונות — דכולי עלמא סוברים כי השתחואה לחלק יצאה, ולא ללאו יצאה!

ועתה מקשה הגמרא לרבי אבא, המעמיד את דברי רבי זכאי לפי רבי יוסי, וסובר שהשתחואה ללאו יצאה ולא לחלק יצאה, ולכן אינו חייב על כמה עבודות אלא חטאת אחת:

חילוק מלאכות דעבודה זרה, נמי תיפוק ליה מאותו הלימוד של "מאחת מהנה", שהרי לימוד זה לא נאמר רק לגבי שבת, אלא נאמר לגבי חיוב חטאת, ונאמר כך:

"אחת" — שעשה עבודה אחת של זביחה.

והרי היה יכול הכתוב לומר "ועשה אחת מהנה", ולא היה צריך לומר "מאחת".

או שהיה הכתוב יכול לומר "ועשה מהנה", ולא לכתוב "מאחת" כלל.

או שהיה הכתוב יכול לומר "ועשה אחת", ולא לכתוב "מהנה".

אלא, בא הכתוב הזה לדרוש ממנו כך:

חייב על "אחת", וחייב גם על "מאחת".

חייב על "הנה", וחייב גם על "מהנה".

ומתוך סמיכות הדברים, יש גם ללמוד, כי:

פעמים שחייב הרבה חטאות על איסור מלאכה בשבת, דהיינו, עבירה "אחת", שהיא "הנה".

ופעמים חייב על "הנה", שהיא "אחת".

ומבאר רבי יונתן את דבריו:

חייב על "אחת" — הכונה היא, לאדם הכותב מילה אחת שלימה בשבת, כגון הכותב שמעון.

ולפעמים חייב על "מאחת", על מקצת מהמילה שרצה לכתוב — זה הכותב את שתי אותיות הראשונות מהמילה שמעון, שכותב "שם" משמעון, והוא חייב עליהן, כמו שחייב על "אחת", על אף שלא נגמרה מלאכתו, שהרי חשב לכתוב שמעון.

והחיוב הזה הוא דוקא משום שיש משמעות למילה "שם" מתוך שמעון. אבל אם רצה

אי קבליה עליה באלוה, הרי מזיד הוא, ולא שוגג!

אי לא קבליה עליה — לא כלום הוא.

אלא שמא תאמר שמדובר באופן שעובדה מאהבה ומיראה.

הניחא לאביי דאמר, חייב.

אלא לרבא, דאמר פטור, מאי איכא למימר?

אלא, שמא תאמר שמדובר באומר מותר לעבוד עבודה זרה, לפי שסבור שאין איסור עבודה זרה בתורה. ודבר זה אמנם איננו "שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות" שרצינו לומר, אלא העלם זה וזה בידו, בכל זאת, יתכן להעמיד את דברי הכתוב "הנה שהיא אחת" באופן הזה, לומר שחייב חטאת אחת על עבודות הרבה.

אם כן תיקשי, תפשוט מכאן את מה דבעא מיניה רבא מרב נחמן: העלם זה וזה בידו, מהו?

תפשוט מכאן דאינו חייב אלא אחת!

ומתרצת הגמרא: הא לא קשיא, ותפשוט!

אך טוענת הגמרא: ומי מצית מוקמת להני קראי "אחת" ו"הנה" האמורים בחטאת, בעבודת כוכבים?!

דאילו הכא, לגבי חיוב חטאת על כל המצוות, כתיב במשיח שחייב להביא פר, ובנשיא שיעיר, וביחוד כשבה ושעירה.

"מאחת", שחט בבהמה רק סימן אחד מתוך שני הסימנים, ועשה בכך רק מקצת העבודה. (17)

"הנה" — אבות, שהן זיבות, קיטור, ניסוך והשתחוה, המבוארות במפורש בתורה.

"מהנה" — תולדות, כגון תולדת שחיטה, כאשר שבר מקל לפניו, ששבירת המקל דומה לשבירת המפרקת. וכגון שהיתה דרכה בכך.

"אחת" שהיא "הנה" — פעמים שחייב על עבודה לעבודת כוכבים אחת חטאות הרבה, בכגון שהיה זדון עבודה זרה, שידע שאסור לזבוח לעבודה זרה, ושגגת עבודות, שהיה סבור שלא נאסרה אלא הזביחה ולא נאסרו שאר העבודות, ועשה אותן.

"הנה שהיא אחת", פעמים שחייב על הרבה עבודות חטאת אחת, כאשר היתה לו שגגת עבודה זרה, וזדון עבודות, וכפי שתבאר הגמרא להלן.

ודנה הגמרא: האי שגגת עבודה זרה, שרצית להעמיד בה את דברי הכתוב בפרשת חטאת, היכי דמי? כיצד היא תיתכן?! והרי אין אפשרות להעמיד את הכתוב "ועשה אחת מהנה" גם לגבי עבודה זרה, וממילא אינך יכול ללמוד משם לגבי חילוק עבודות בעבודה זרה!

כי אי קמבר בית הכנסת הוא, והשתחוה לו — הרי לבו לשמים,

אלא דחזא אנדרטא של המלך וסגיד ליה, והשתחוה לה.

17. ומצינו עבודה שכזאת בפנים, במליקת סימן אחד חטאת העוף. רש"י

ואילו בעבודת כוכבים, תנן "ושוין הכהן המשיח והנשיא, שבשעירה, כיחיד!"?

ותו לא מירי! זו היא פירכא שאין עליה כל תשובה!

כי אתא רב שמואל בר יהודה, אמר:

ב-ב **הכי תנא רבי זכאי קמיה רבי יוחנן: חומר בשבת משאר מצוות, חומר בשאר מצוות מבשבת.**

חומר בשבת — שהשבת, אם עשה בה שתים מלאכות בהעלם אחד — חייב על כל אחת ואחת.

מה שאין כן בשאר מצוות. וכפי שתבאר הגמרא להלן.

חומר בשאר מצוות — שבשאר מצוות, אם שוגג בלא מתכוין, שלא נתכוון לעשות דבר זה, אלא נתכוון לעשות דבר אחר, ועלה דבר זה בידו, חייב. מה שאין כן בשבת. וכפי שתבאר הגמרא להלן.

אמר מר: חומר בשבת, שהשבת עשה שתים בעלם אחד חייב על כל אחת ואחת, מה שאין כן בשאר מצוות.

ודנה הגמרא: היכי דמי? אילימא דעבד בהעלם אחד קצירה וטחינה, שהן שני אבות מלאכות מחולקים, דכוותה גבי שאר מצוות מדובר דאכל חלב ורם,

הרי אי אפשר לומר כן, כי הכא תרתי מיחייב, והכא תרתי מיחייב!

אלא גבי שאר מצוות, דאינו חייב אלא אחת, היכי דמי? —

דאכל חלב, וחזר עוד פעם, באותו העלם, ואכל חלב.

דכוותה גבי שבת — דעבד קצירה וקצירה.

הרי גם דבר זה אינו נכון, כי הכא חדא מיחייב, והכא חדא מיחייב!

והיינו דאמר ליה רבי יוחנן לרבי זכאי פוק תני לברא! שנה זאת בחוץ, לפי שאין זה נכון.

אך תמהה הגמרא: מאי קושיא? דילמא לעולם אימא לך דעבד בשבת קצירה וטחינה, ומה שאמרנו "מה שאין כן בשאר מצוות", שאינו חייב אלא אחת — אתאן לעבודה זרה, כדרבי אמי.

דאמר רבי אמי: זיבה, וקוטר, וניסך, בהעלם אחד — אינו חייב אלא אחת.

אך דוחה הגמרא: לא מיתוקמא ליה לברייתא זו של רבי זכאי, מה שאמר "מה שאין כן בשאר מצוות", בעבודה זרה, משום דקתני סיפא: חומר בשאר מצוות, שבשאר מצוות שוגג בלא מתכוין — חייב.

שוגג רגיל הוא כאשר היה סבור על חתיכת חלב שהיא שומן, ונטלה ואכלה. ואילו "שוגג בלא מתכוין", הוא כאשר היה בפיו חלב מהותך והוא סבור שהוא רוק, ובלעו. אופן זה נקרא "מתעסק", וחייב עליו באכילת חלב [וכן בעריות] משום שהוא נהנה. (18)